

Hvidbog for Natura 2000-handleplan

N64 Heder og klitter på Skovbjerg Bakkeø, Idom Å og Ormstrup Hede

3. planperiode 2023-2027

Offentlig høring 3. januar – 28. februar 2024

Indledning

Natura 2000-handleplanen beskriver indsatser, som skal sikre og forbedre vilkårene for de arter og naturtyper, der er udpeget i Natura 2000-området. Natura 2000-handleplanen er en sammenskrivning af de kommunale Natura 2000-handleplaner og Natura 2000-skovhandleplanerne udarbejdet af Miljøstyrelsen.

Denne hvidbog indeholder bemærkninger til hørings svar fra Miljøstyrelsen og Ringkøbing-Skjern Kommune, Holstebro Kommune og Herning Kommune

Natura 2000-handleplanen har været i høring i perioden 3. jan til 28. feb 2024

Der er i høringsperioden indkommet 6 hørings svar:

1. Miljøstyrelsen
2. DOF-Vestjylland
3. DN-Ringkøbing-Skjern I
4. Bevar de danske Skove
5. Vestjysk
6. DN-Ringkøbing-Skjern II

I hvidbogen er en oversigt over indkomne hørings svar og svar på disse, samt angivelse af om hørings svaret har givet anledning til ændringer i handleplanen.

De indsendte hørings svar fremgår af bilag.

Titel: Natura 2000-handleplan, Hvidbog for Heder og klitter på Skovbjerg Bakkeø, Idom Å og Ormstrup Hede

Udgiver: Miljøstyrelsen, Holstebro Kommune, Ringkøbing-Skjern Kommune og Herning Kommune

År: 2024

Forsidefoto: Vind Hede. Foto: Herning Kommune

Må citeres med kildeangivelse.

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

1. Generelle hørings svar Natura 2000-handleplan N64

Nr .	Navn og adresse	Bemærkning	Kommentar
1	Miljøstyrelsen Tolderlundvej 5 5000 Odense C	Miljøstyrelsen henviser til formuleringen af sætningen om frivillighed i afsnit 7, hvor det ikke fremgår tydeligt, at der er andre muligheder end frivillige aftaler.	"Det forventes, at Natura 2000-handleplanerne kan gennemføres ad frivillighedens vej." er tilføjet til handleplanens afsnit 7.
2	Miljøstyrelsen Tolderlundvej 5 5000 Odense C	Miljøstyrelsen skal gøre opmærksom på, at den nyeste bekendtgørelse af Miljømålsloven er blevet udstedt den 26. maj 2023 (lovbekendtgørelse nr. 692 af 26/05/2023), hvorfor lovhenvi sning bør rettes.	Lovhenvi sningen rettes.
3	Miljøstyrelsen Tolderlundvej 5 5000 Odense C	Miljøstyrelsen bemærker, at flere planlagte indsatser i Natura 2000-planen for planperioden 2016-21 ikke er adresseret i redegørelsen for gennemførelse af indsatser i sidste planperiode. Følgende indsatser mangler redegørelse og skal derfor tilføjes afsnittet herom i Natura 2000-handleplanen: - Bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne tør hede, enekrat, græsindlandsklit, visse-indlandsklit, revling-indlandsklit og surt overdrev.	Indsatsen rydning af invasive arter og rydning af opvækst er beskrevet i tabel 1 – det er ikke beskrevet i hvilke naturtyper indsatsen er foregået. Dette er tilføjet som tekst under tabellen.
4	Miljøstyrelsen Tolderlundvej 5 5000 Odense C	Miljøstyrelsen bemærker, at det skal fremgå i Natura 2000-handleplanen, hvordan kommunerne har været særlig opmærksom på de naturtyper (tør hede, våd hede, tørvelavning, surt overdrev og rigkær), der er i tilbagegang, og som er nævnt under specifikke retningslinjer i Natura 2000-planen for anden planperiode, og som er relevante for de områder, hvor kommunerne er handleplanmyndighed.	Følgende er tilføjet: "Alle indsatser, der er gjort i området har haft til formål at sikre de kortlagte habitatnaturtyper der er i tilbagegang, herunder tør hede, våd hede, tørvelavning, surt overdrev og rigkær."

Nr .	Navn og adresse	Bemærkning	Kommentar
5	Miljøstyrelsen Tolderlundvej 5 5000 Odense C	Miljøstyrelsen er blevet opmærksom på, at planlagte indsatser for rydning af invasive arter generelt er planlagt med "op til x ha". Da der i Natura 2000-planens indsatsprogram fremgår et specifikt areal, skal dette fremgå som minimumsareal fordelt mellem kommuner, offentlige lodsejere og Miljøstyrelsen ud fra registreringerne.	"Op til " slettes i angivelsen af indsats for rydning af invasive arter i tabel 4.
8	Miljøstyrelsen Tolderlundvej 5 5000 Odense C	Miljøstyrelsen bemærker følgende i forhold til indholdet i handleplanen: • Årstal i kolofon bør ændres til 2024. • Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering ændres til Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur.	Årstal og henvisning rettes.
9	DOF-Vestjylland	Bemærker at der er tale om et meget stort naturområde med mange forskellige naturtyper, hvor en stor del er offentlige arealer forvaltet af Naturstyrelsen, men der er også en del private arealer, som er svære at overskue hvor er og derfor bliver dette høringssvar generelt til Natura 2000 område N64. Høringssvaret indeholde en række ideer til indsatser i området.	Høringssvaret giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
10	DN Ringkøbing-Skjern	Bemærker at det ikke fremgår om indsatsen imod invasive arter vedrører de fredede arealer Rejkjær Sande og Store Sande.	Det er et krav, at den enkelte lodsejer ikke kan se i Natura 2000-handleplanen om pågældendes arealer er omfattet af en indsats. Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
11	DN Ringkøbing-Skjern	Det er ønskeligt, at der foretages kortlægning og monitorering af de forskellige naturtyper, beskyttede biotoper og truede arter, så det bliver tydeligt og målbart, hvad plejeindsatsen betyder for naturen i området, og specifikt for udpegningsgrundlaget. Dette bør fremgå af handleplanen.	Der gennemføres NOVANA-overvågning på naturtyperne i Natura-2000-områderne, ligesom der foretages kortlægning af naturen i forbindelse med Natura 2000-planlægningen. Det er Miljøstyrelsen der står for disse opgaver. Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.

Nr .	Navn og adresse	Bemærkning	Kommentar
12	DN Ringkøbing-Skjern	Det angives i Natura 2000-planen, at pleje af arealerne vil ske på grundlag af frivillige aftaler med lodsejerne. Med de sidste 10-20 års erfaringer må dette anses for utilstrækkeligt. Kommunen har i henhold til både Natura 2000- og fredningsbestemmelserne både pligt og ret til at pleje arealerne for at opnå den bedst mulige naturtilstand med lysåbne arealer uden træopvækst og -bevoksninger.	"som udgangspunkt" er tilføjet til handleplanens afsnit 7. Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
13	Bevar de danske Skove, Brokhusvej 17, 8620 Kjellerup	Bemærker at der er en kompliceret proces med flere forskellige myndigheder og forskellige høringsfrister.	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
14	Bevar de danske Skove, Brokhusvej 17, 8620 Kjellerup	Bemærker at der under høringsperioden ikke fandtes et resume af de offentlige lodsejeres planer for området.	De offentlige lodsejere, som selv udarbejder planer for områderne, skulle fremsende resumeer af deres plan inden 3. april 2024. Disse planer har været i selvstændig høring. Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
15	Bevar de danske Skove, Brokhusvej 17, 8620 Kjellerup	Bemærker at handleplanen er ukonkret og ikke beskriver hvilke indsatser, der prioriteres til at fremme hvilke mål på de enkelte naturtyper og arealer.	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
16	Bevar de danske Skove, Brokhusvej 17, 8620 Kjellerup	Bemærker at store dele af Natura 2000-området indgår i Naturnationalpark Stråsø. Påpeger at projektbeskrivelsen for Naturnationalpark Stråsø vil få konsekvenser for naturtyperne i Natura 2000-området.	Alle arealer i Naturnationalparken er statsejede og indgår dermed i naturstyrelsens resume over plejeindsats som ses i bilag 1. Planerne for Naturnationalpark Stråsø bliver særskilt vurderet i forhold til virkninger på miljøet. Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.

Nr .	Navn og adresse	Bemærkning	Kommentar
17	Vestjysk	<p>Lodsejerinddragelse</p> <p>Fra landbrugets side mener vi, at der generelt stadig mangler lodsejerinddragelse i denne proces. Vi mener, man kan opnå langt større implementering af plejetiltag, hvis der tidlig i processen er en dialog med de berørte lodsejere. Mange af de beskrevne tiltag skal ske på specifikke områder. Det er vigtigt, at lodsejerne informeres om dette. Mange af de private lodsejere er ikke vidende om, at der er plejebestanden på deres matrikler. Som det ses i de fleste handleplaner, leverer landbruget stort på naturplejen.</p>	<p>Det er et krav, at den enkelte lodsejer ikke kan se i Natura 2000-handleplanen om pågældendes arealer er omfattet af en indsats. Ofte er der angivet et antal ha, men i de fleste tilfælde er det ikke på forhånd planlagt præcist hvilke arealer, der vil indgå i en indsats. Det vil først fremgå i forbindelse med planlægning og udførelse af de konkrete indsatser.</p> <p>Lodsejere og landbruget vil indgå i planlægning af konkrete indsatser, der omfatter landbrugsarealer.</p> <p>Kommentaren giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.</p>

Nr .	Navn og adresse	Bemærkning	Kommentar
18	Vestjysk	<p>Udtagning af kulstofholdige lavbundslande</p> <p>I hovedparten af handleplanerne er der kommet en ny indsats: Udtagning af kulstofholdige lavbundslande, hvis formål er sammenbinding af naturtyper, øget robusthed og mere naturlig dynamik.</p> <p>Der er angivet rigtig mange ha til denne indsats i de enkelte planer. I skriver selv, at det er et teoretisk udtagningspotentiale af områder, der ligger i eller i tilknytning til Natura2000 områderne, og som vurderes at have en positiv indvirkning på Natura2000 området.</p> <p>Vi mener, at antallet af ha er misvisende, fordi:</p> <p>Antallet af ha er ikke rensset for udpegninger, hvor udtagning ikke kan lade sig gøre pga. bebyggelse, står under vand, er for små til udtagning eller at der af andre årsager ikke kan udtages via udtagningsordningen.</p> <p>At der er medtaget kulstofholdige lavbundslande i tilknytning til Natura2000 områderne. Vi mener det er problematisk, hvis man på den måde inddrager arealer der ligger udenfor Natura2000 udpegningen, for at knytte habitatnaturområder sammen. Det skal sikres, at der ikke etableres ny natur, hvor der findes et husdyrhold som kan blive negativ påvirket af ny natur. Det er derfor nødvendigt, at der ved en evt. udtagning sikres via konsekvensberegninger, at husdyrbrug ikke påvirkes af en ny habitatnatur. Antallet af ha er angivet efter teksturkortene fra 2014. Vi ved, at AU har udgivet nye teksturkort, der viser helt andre tal for de kulstofholdige lavbundsarealer. Derved kan tallene i sig selv være forældet om kort tid. Der er ikke nævnt i handleplanerne hvilken effekt udtagning af de kulstofholdige jorde vil have ud over at det er en positiv</p>	<p>Det nye tørvekort som Aarhus Universitet har udarbejdet er ikke offentliggjort endnu, hvorfor det har været nødvendigt at tage udgangspunkt i Tørv2014-kortet. Uanset hvilket kort der tages udgangspunkt i, vil det skulle suppleres med analyseprøver for at få et retvisende billede af de konkrete forhold. Der er i antallet af ha kulstofrig lavbundsland vurderet de sammenhængende arealer i Tørv2014-kortet som ligger i tilknytning til Natura 2000-områderne.</p> <p>Effekten af udtagning af kulstofrige jorde og hævning af grundvandsstanden er en reduktion i CO2-udledningen samt en reduktion i næringsstofudledningen til Ringkøbing Fjord. Den konkrete effekt kan først estimeres på baggrund af konkrete projektforslag. Dertil kommer den positive virkning, det vil have på Natura 2000-området.</p> <p>I forhold til påvirkning af husdyrbrug er det i Vejledningen til Vand- og Klimaprojekter og i Husdyrvejledningen beskrevet:</p> <p><i>Ammoniakfølsom natur i lavbundsprojekter For søer, moser og lignende, heder, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev, der er dannet på et areal, efter at der på arealet er etableret et projekt, som er etableret efter aftale med en offentlig myndighed eller offentlig forvaltningsenhed, og som omfatter udtagning af kulstofrige lavbundslande med mindst 6 pct. organisk kulstofindhold, gælder naturbeskyttelseslovens § 3 ikke for tilstandsændringer som følge af ammoniak deposition fra</i></p>

Nr .	Navn og adresse	Bemærkning	Kommentar
		<p>virkning på Natura2000 området. Der mangler en præcisering af den positive virkning. Beskyttelsen er jo hængt op på habitatnatur og -arter.</p> <p>Vi mener, at opgørelsen af ha bør gennemgås endnu engang, og rettes til, så der således kun angives areal for kulstofholdige lavbundsarealer beliggende i Natura2000 området, og som er rensset for udpegninger, hvor det ikke kan lade sig gøre at udtage arealerne via udtagningsordningen. Samt tage forbehold for en kommende ændring i udpegningen.</p>	<p><i>husdyrbrug</i>. Kilde: https://mst.dk/media/dusntw50/vejledning_til_vand-og_klimaprojekter_2023.pdf</p> <p>Kommentaren giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.</p>
19	Vestjysk	<p>Kortbilag</p> <p>Der mangler generelt oversigtskort over, hvor der ønskes en indsats. Spil nu med åbne kort over for de berørte lodsejere. Hvis landbruget skal være med til at levere, bør lodsejerne vide, at der er et indsatsbehov på deres jorde.</p> <p>Vi lægger stor vægt på at plejen også fremadrettet er baseret på frivillige aftaler. Vi ønsker, at vi i fællesskab med kommunerne kan komme frem til nogle gode aftaler, som også vil være attraktive for lodsejere at gå med i. Dette er alfa og omega i forhold til succes. Vi ser frem til samarbejdet i fremtiden - også i Natura2000 områderne.</p>	<p>Det er et krav, at den enkelte lodsejer ikke kan se i Natura 2000-handleplanen om pågældendes arealer er omfattet af en indsats. Ofte er der angivet et antal ha, men i de fleste tilfælde er det ikke på forhånd planlagt præcist hvilke arealer der vil indgå i et projekt. Det vil først fremgå i forbindelse med planlægning og udførelse af den konkrete indsats.</p> <p>Kommentaren giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.</p>
20	DN – Ringkøbing-Skjern	<p>Det er positivt, at handleplanen angiver nye indsatser til pleje, men det fremgår imidlertid ikke, om indsatserne vedrører Natura 2000 områder i Hoverdal, Øster Sande og Rejkær Sande og gør det derfor ikke muligt at vurdere, om de planlagte nye indsatser vil ske i disse områder. I høringssvaret er angivet en række stedsangivelser, men anbefaling til pleje.</p>	<p>Det er et krav, at den enkelte lodsejer ikke kan se i Natura 2000-handleplanen om pågældendes arealer er omfattet af en indsats.</p> <p>Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.</p>

Nr .	Navn og adresse	Bemærkning	Kommentar
21	DN – Ringkøbing-Skjern	Det anbefales, at det fremgår af handlingsplanen at alle §3 beskyttede arealer ryddes for ny opvækst af træer og buske, herunder invasive arter, i god tid inden de begynder af bære frø (jo tidligere jo bedre og lettere), i stedet for den angivne retningslinje om først at iværksætte ”en bekæmpelse af invasive arter med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10% dækning”.	Niveauet med indsats på de arealer der er kortlagt en forekomst af invasive arter på mere end 10 % af arealet, er fastsat i Natura 2000-planen, hvorfor det er dette niveau der er valgt i handleplanen. Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
22	DN – Ringkøbing-Skjern	Det anbefales, at det fremgår af handlingsplanen at der vil ske en kortlægning og monitorering af de forskellige naturtyper, beskyttede biotoper og truede arter, så det bliver tydeligt og målbart, hvad plejeindsatsen betyder for naturen i området, og specifikt for udpegningsgrundlaget.	Der gennemføres NOVANA-overvågning på naturtyperne i Natura-2000-områderne, ligesom der foretages kortlægning af naturen i forbindelse med Natura 2000-planlægningen. Det er Miljøstyrelsen der står for disse opgaver. Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.
23	DN – Ringkøbing-Skjern	Det henstilles, - at de etablerede bålpladser og shelterplads og de afmærkede stier igennem områderne med beskyttede heder, indsander og moser og langs Ejstrup Bæk fortsat vedligeholdes og forbeholdes for gående færdsel, - at der afmærkes særskilte stier for ridende (for at undgå ødelæggelse af stierne for gående) - At der bør udarbejdes plejeplaner for hver enkelt af de fredede, §3 beskyttede og øvrige arealer, herunder faciliteter for friluftsliv og informationer bl.a. med henblik på samarbejde med ngo'er og lokale foreninger.	Friluftfaciliteter planlægges i andet regi end Natura 2000-planlægningen. Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.

2. Høringssvar der er relevante for Ringkøbing-Skjern Kommune

Nr.	Navn og adresse	Bemærkning	Kommentar
1	DN Ringkøbing-Skjern	Der bør udarbejdes plejeplaner for de fredede arealer Rejkær Sande og Store Sande, som	Der er i handleplanen planlagt indsats imod invasive arter på 98 ha på ikke statslige arealer. Der er

Nr.	Navn og adresse	Bemærkning	Kommentar
		<p>sikrer, at der inden udgangen af 2027 sker rydning af selvsået opvækst på de arealer, som ifølge Natura 2000-planens intentioner og fredningsbestemmelserne for området skal være lysåbne arealer uden trævækst. Vi beder derfor om, at det kommer til at fremgå af handleplanen,</p> <ul style="list-style-type: none"> - at kommunen snarest muligt i planperioden vil fortsætte rydningen af de fredede arealer så kun de arealer, som fredningsbestemmelserne giver mulighed for, er bevoksede i 2027, og - at glansbladet hæg vil blive fjernet løbende ved oprykning med rod, jfr. Naturstyrelsens erfaringer. 	<p>ligeledes planlagt hedepleje på op til 30 ha ikke statslige arealer.</p> <p>Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer i handleplanen.</p>

3. Høringssvar der er relevante for Herning Kommune

Nr.	Navn og adresse	Bemærkning	Kommentar
1	Miljøstyrelsen Tolderlundvej 5 5000 Odense C	Miljøstyrelsen bemærker, at der ikke er redegjort for de kortlagte skovnaturtyper, som ikke er fredsskovspligtige eller offentligt ejede.	<p>Der er kun ganske få arealer der er kortlagt som skovnaturtyper og som ikke er enten fredsskovsnoteret eller offentligt ejede.</p> <p>Følgende er tilføjet: Der er ikke gennemført indsats på kortlagte skovnaturtyper som er privatejede og ikke er fredsskovspligtige.</p>

Nr.	Navn og adresse	Bemærkning	Kommentar
2	Miljøstyrelsen Tolderlundvej 5 5000 Odense C	Miljøstyrelsen bemærker, at der i Natura 2000-handleplanens afsnit om behov for indsatser mangler en beskrivelse af indsatser for ikke-fredskovspligtige arealer, som kan henføres til den beskrevne indsats om skovnaturtypebevarende drift og pleje som nævnt i Natura 2000-planens indsatsprogram.	De arealer som er kortlagt som skovnaturtyper uden fredskovspligt på private arealer er ganske små og grænser op til fredskovsbelagte forekomster. Der er altså tale om sammenhængende skovbevoksninger, som i praksis må betragtes som fredskovspligtige. Fredskovslaget kan med fordel opdateres. Bemærkningen giver ikke anledning til rettelser.

4. Bilag – Høringssvar

1. Miljøstyrelsen
2. DOF-Vestjylland
3. DN-Ringkøbing-Skjern I
4. Bevar de danske Skove
5. Vestjysk
6. DN-Ringkøbing-Skjern II

Holstebro Kommune
Ringkøbing-Skjern Kommune
Herning Kommune

Arter og Naturbeskyttelse
J.nr. 2024 - 7764
Den 1. marts 2024

Høringssvar fra Miljøstyrelsen i forbindelse med offentlig høring af Natura 2000-handleplan for Heder og klitter på Skovbjerg Bakkeø, Idom Å og Ormstrup Hede område nr. N64

Miljøstyrelsen sender hermed høringssvar til forslaget til Natura 2000-handleplanen og har følgende bemærkninger til den.

Høringssvaret indeholder bemærkninger til følgende emner

- Indsatser med frivillig gennemførelse
- Henvisninger til love og de lovmæssige bindinger
- Redegørelse for gennemførelse af Natura 2000-handleplan fra sidste planperiode
- Behov for indsatser
- Andre bemærkninger

Bemærkninger

Indsatser med frivillig gennemførelse

Miljøstyrelsen henleder opmærksomheden på, at de kommunale Natura 2000-handleplaner er udarbejdet i medfør af Miljømålslovens § 37 a, hvorefter kommunalbestyrelsen udarbejder en handleplan til gennemførelse af Natura 2000-planen inden for kommunens geografiske område på land og for den kystnære del af vanddistriktet. Ifølge Miljømålslovens § 46 a, stk. 4, skal kommunalbestyrelsen sikre gennemførelse af en vedtaget handleplan.

Kommunalbestyrelsen er dermed forpligtet til at gennemføre Natura 2000-planen, også hvis det skulle vise sig, at de fornødne frivillige lodsejeraftaler ikke kan indgås. Den kommunale handleplan må derfor ikke rejse tvivl om, hvorvidt kommunalbestyrelsen er indstillet på at opfylde sine forpligtelser.

Miljøstyrelsen henviser til formuleringen af sætningen om frivillighed i afsnit 7, hvor det ikke fremgår tydeligt, at der er andre muligheder end frivillige aftaler.

Henvisninger til love og de lovmæssige bindinger

Miljøstyrelsen skal gøre opmærksom på, at den nyeste bekendtgørelse af Miljømålsloven er blevet udstedt den 26. maj 2023 (lovbekendtgørelse nr. 692 af 26/05/2023), hvorfor lovhensvisning bør rettes.

Redegørelse for gennemførelse af Natura 2000-handleplan fra sidste planperiode

Miljøstyrelsen bemærker, at flere planlagte indsatser i Natura 2000-planen for planperioden 2016-21 ikke er adresseret i redegørelsen for gennemførelse af indsatser i sidste planperiode. Følgende indsatser mangler redegørelse og skal derfor tilføjes afsnittet herom i Natura 2000-handleplanen:

- Bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne tør hede, enekrat, græsindlandsklit, visse-indlandsklit, revling-indlandsklit og surt overdrev.

Miljøstyrelsen bemærker, at der ikke er redegjort for de kortlagte skovnaturtyper, som ikke er fredsskovspligtige eller offentligt ejede. Kommunerne er jf. miljømålslovens § 37 a handleplanmyndighed for ikke-fredsskovspligtige arealer, hvorfor kommunerne er ansvarlige for, at Natura 2000-handleplanen skal indeholde en redegørelse for gennemførelsen af den planlagte indsats, herunder hvordan sikring af en skovnaturtypebevarende drift og pleje er gennemført.

Endelig pointerer Miljøstyrelsen, at det skal fremgå i Natura 2000-handleplanen, hvordan kommunerne har været særlig opmærksom på de naturtyper (tør hede, våd hede, tørvelavning, surt overdrev og rigkær), der er i tilbagegang, og som er nævnt under specifikke retningslinjer i Natura 2000-planen for anden planperiode, og som er relevante for de områder, hvor kommunerne er handleplanmyndighed.

Handleplanen skal efter bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner, bekendtgørelse nr. 944 af 27/06/2016, § 2, stk. 4, indeholde en redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 års periode, der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-planen for den forudgående periode er realiseret. Dermed skal kommunerne også redegøre for, hvordan de har været særligt opmærksomme på de nævnte naturtyper.

Behov for indsatser

Miljøstyrelsen bemærker, at der i Natura 2000-handleplanens afsnit om behov for indsatser mangler en beskrivelse af indsatser for ikke-fredsskovspligtige arealer, som kan henføres til den beskrevne indsats om skovnaturtypebevarende drift og pleje som nævnt i Natura 2000-planens indsatsprogram. Kommunerne er jf. miljømålslovens § 37 a, handleplanmyndighed for ikke-fredsskovspligtige arealer, hvorfor kommunerne er ansvarlige for at planlægge indsatser på disse arealer.

Miljøstyrelsen er blevet opmærksom på, at planlagte indsatser for rydning af invasive arter generelt er planlagt med ”op til x ha”. Da der i Natura 2000-planens indsatsprogram fremgår et specifikt areal, skal dette fremgå som minimumsareal fordelt mellem kommuner, offentlige lodsejere og Miljøstyrelsen ud fra registreringerne.

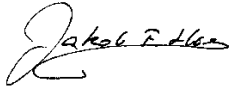
Andre bemærkninger

Miljøstyrelsen bemærker følgende i forhold til indholdet i Natura 2000-handleplanens kolofon:

- Årstal i kolofon bør ændres til 2024.
- Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering skal ændres til Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur.

Kommunen er velkommen til at kontakte Miljøstyrelsen, hvis styrelsens bemærkninger skulle give anledning til spørgsmål. Styrelsen indgår gerne i dialog om de afgivne bemærkninger. Ved spørgsmål kan kommunen kontakte afsender af denne mail, Ditte Galsgård digal@mst.dk eller Katrine Hansen Lemming kathl@mst.dk.

Med venlig hilsen

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Jakob Høeg', written in a cursive style.

Jakob Høeg
Fagkoordinator chef for natur

Miljøstyrelsen
+45 72 54 40 00
mst@mst.dk

Til

Holstebro Kommune
Kirkestræde 11
7500 Holstebro
Mailadresse: tm@holstebro.dk

Februar 2024

DOF-Vestjyllands høringssvar til N 2000 Handleplan 2022 - 2027

64. Heder og klitter, Skovbjerg bakkeø, Idom å og Ormstrup hede H57, H225

N64 er et meget stort naturområde med mange forskellige naturtyper, hvor en stor del er offentlige arealer forvaltet af Naturstyrelsen, men der er også en del private arealer, som er svære at overskue hvor er og derfor bliver dette høringssvar generelt til Natura 2000 område N64.

Hovedformålet med indsatserne i perioden 2022-27 er:

- 1. Fokus på mere naturlige processer og naturens robusthed*
- 2. Sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder*
- 3. Bekæmpe invasive arter*

Med udgangspunkt i Hovedformålet for indsatserne i den kommende planperiode er det oplagt at fokusere på disse.

Mange arter af forskellige kategorier er presset bl.a. på grund af mange næringsstoffer og de tørre og næringsfattige heder har derfor en tendens til at gro til med græsser, men i dette store Natura 2000 område med mange naturarealer og få store landbrug/landbrugsområder bør det være muligt at bevare hedernes præg.

En af nu fåtallige arters store udfordring, i hvert fald insekter og planter er fragmentering af landskabet, hvor der måske stadig er nogle få gode "kernelokaliteter", men spredningen mellem de enkelte lokaliteter bliver svære og svære og til sidst får man en ø-effekt, hvilket kan blive fatalt hvis der kommer nogle ugunstige år på lokaliteten.

Urfuglen er et godt eksempel på dette, idet der i 1942 var en anslået dansk bestand på 2.400 fugle. 24 år senere i 1966 var den reduceret til 1.100, i 1973 blev bestanden opgjort til 420 fugle. I 1978 altså kun 5 år

senere var bestanden reduceret med 75 % til kun 100 fugle og 2 år efter i 1980 var der kun 50 tilbage. Bestanden stabiliserede sig lidt nogle år, men i 1998 blev den sidste Urfugle set i Danmark for stedse.

I disse år er dette bl.a. ved at ske med visse sommerfuglearter og sikkert også andre fåtallige insekter og planter, de kan ikke sprede sig, fordi der mangler spredningskorridorer i landskabet, dette kan være såvel i form af meget store intensive landbrugsarealer, men det kan også være at skov/plantager bliver, som en mur over store arealer og her vil det være rigtig godt at tænke såkaldte korridorer ind, det kunne være et bredt brandbælte igennem en plantage eller en bæk/å, hvor man får lavet det lysåbent i et bælte, så det giver en naturlig vej at sprede sig på.

Undertegnede har de seneste år haft en del fornøjelige timer i den vestjyske natur med at kigge efter de forskellige dagsommerfugle og det giver lidt indsigt hvad der skal til. Moser, fugtige områder er vigtige for nogle arter, områder med bar jord og dermed plads til nogle af de næringsfattige planter/blomster er vigtige for andre og lige så områder hvor der er læ og solindfald, så blomstrende planter har mulighed for at trives.

- Sidst nævnte vil der være rigtig mange muligheder for at skabe i plantager i dette Natura 2000 område, hvis man tænkte åbne arealer ind på min. 1 hektar og gerne på syd / sydøst vendte arealer/skråninger og ikke altid nødvendigvis i firkanter. I/på sådanne skov enge vil Rådyr og Kronhjorte også græsse og dermed være med til at holde dem åbne, til gavn for alle arter, samt de giver flere skovbrynsområder som også er en god ting!
- Moser og områder langs vandløb har tendens til at vokse til og blive til lukkede krat områder og dermed forsvinder lyset og mulighederne for nogle af de helt sjældne "mosearter", som er afhængig af en vis hydrologi på deres levesteder, af disse arealer er der også en del muligheder for forbedringer i form af beskæring med visse års mellemrum langs åer og moseområder i N64
- Hederne er påvirket af næringsstoffer og her er det nødvendigt med års mellemrum at udføre hedepleje, samt tænke på hydrologien. Der er våde og tørre heder og vi har generelt flest af de tørre tilbage. Generelt er vand naturligt en mangelvare på heden, men det er også der hvor der er mest fauna/flora, hvor der sommetider er tørt og andre gange vådt. Det er netop her de sjældne planter oftest findes, så uhensigtsmæssige dræn/grøfter i forhold til sådanne lokaliteter, vil det være et godt tiltag at få gjort noget ved.
- Konkret i N64 kunne det være en god ide at kigge på Madum å i forhold til naturgenopretning, dels på den strækning, som går igennem Natura 2000 området, men også den øvrige del, som løber igennem nogle særdeles flotte landskaber og spændende naturområder.
- I forhold til invasive arter, så er Glansbladet hæg en særdeles synlig invasiv art, som vist kun kan give særdeles store udfordringer mange steder i området.

Skabelse og indtænkning af korridorer på forskellig vis mellem de beskyttede områder i N64 vil kunne højne områdets naturkvalitet og da området i forvejen efter danske forhold er meget stort ekstensivt og med lav befolkningstæthed, burde der kunne skabes forbedringer for nogle af de sjældne og sårbare arter. Tænker

det tillige er vigtigt at bruge/finde midler til overvågning og tælling. samt samarbejde evt. med frivillige om at finde de steder hvor der evt. efterfølgende skal/kan ske forbedringer i forhold til flora og fauna og dermed få en bedre naturlig dynamik mellem arterne i landskaberne og dermed en øge.

De forslåede indsatser vil med "handling" kunne få områderne i retning af en gunstigere bevaringsstatus end de er i dag.

På vegne af DOF-Vestjylland
Lars Holm Hansen

Ringkøbing-Skjern, den 28.02.2024

Til Ringkøbing-Skjern Kommune, Land, By og Kultur

Høringssvar vedr. Natura 2000-handleplaner 2022-2027 (sagsnr. 23-017683)

Hermed fremsendes høringssvar vedr. Natura 2000-handleplaner for 2022-2027 for de nordlige områder. Høringssvar vedr. de sydlige områder er fremsendt tidligere d.d. i separat email fra Tage Madsen (tm@tbmail.dk).

DN Ringkøbing-Skjern bidrager gerne med yderligere, detaljerede forslag og ønsker til det praktiske arbejde.

Med venlig hilsen

Morten Lund Hansen
Formand, DN Ringkøbing-Skjern

1 Kimmelkær Landkanal (N71)

Det er positivt, at kanalen fortsat vil blive ryddet med bugtede strømrender, som sikrer de bedst mulige udviklingsmuligheder for vandranke.

Af hensyn til beskyttelsen af vandranke er det ønskeligt, at kommunen gennemfører undersøgelser af forekomsten af vandranke og trusler mod dens udbredelse i området.

Der henvises i øvrigt til nedenstående høringssvar til Natura 2000 planen.

DNs tidligere høringssvar til Natura 2000 planer 2022-27:

Basisanalyse

Tilstanden i kanalen bør opdateres med nutidige undersøgelser og suppleres med undersøgelser af forekomsten af vandranke i Svingel Engsø.

Natura 2000 Plan

Der bør angives en mere konkrete målsætning og retningslinjer for begrænsning af tilførsel af næringsstoffer til kanalen.

Strategisk Miljøvurdering

Der bør foretages en nærmere vurdering af omfanget af trusler mod og muligheder for vandrankes udbredelse i området

Rejkær Sande, den nordøstlige del. Blik mod sydvest

2 Heder og klitter på Skovbjerg Bakkeø, Idom Å og Ormstrup Hede (N64)

Store dele af Rejkær Sande og nogle dele af Store Sande er i omfattende grad groet til i træer og buske i strid med fredningsbestemmelser og Natura 2000 målsætninger og retningslinjer.

Det er positivt, at der i forrige planperiode (2023) er gennemført rydning af selvsåede træer og buske på 29 ha i Rejkær Sande.

Det er positivt, at handleplanen angiver ny indsats af hedepleje på 30 ha, bekæmpelse af invasive arter på 98 ha og udtag af lavbundslande på 28 ha. Det fremgår imidlertid ikke, om indsatsen vedrører de fredede arealer Rejkær Sande og Store Sande, og det er derfor ikke muligt at vurdere, om den planlagte, nye indsats vil ske på disse arealer i tilstrækkeligt omfang.

Der må snarest afsættes de nødvendige menneskelige og økonomiske ressourcer til at gennemføre rydning af Rejkær Sande og Store Sande for opvoksede træer og invasive arter. Der bør også gennemføres foryngelse af lyngen ved slåning og afbrænding på arealer, hvor lyngen er aldrende. Jo længere tid rydning m.v. udsættes, jo større er risikoen for øgende udgifter og problemer med retablering af naturværdierne.

Handleplanen bør fastsætte, hvor og hvornår rydningen af selvsåede træer og invasive arter skal gennemføres. Der bør udarbejdes plejeplaner for de fredede arealer Rejkær Sande og Store Sande, som sikrer, at der inden udgangen af 2027 sker rydning af selvsået opvækst på de arealer, som i følge Natura 2000-planens intentioner og fredningsbestemmelserne for området skal være lysåbne arealer uden trævækst.

Vi beder derfor om, at det kommer til at fremgå af handleplanen,

- at kommunen snarest muligt i planperioden vil fortsætte rydningen af de fredede arealer, så kun de arealer, som fredningsbestemmelserne giver mulighed for, er bevoksede i 2027, og
- at glansbladet hæg vil blive fjernet løbende ved oprykning med rod, jfr. Naturstyrelsens erfaringer.

Det er ønskeligt, at der foretages kortlægning og monitorering af de forskellige naturtyper, beskyttede biotoper og truede arter, så det bliver tydeligt og målbart, hvad plejeindsatsen betyder for naturen i området, og specifikt for udpegningsgrundlaget. Dette bør fremgå af handleplanen.

Det angives i Natura 2000-planen, at pleje af arealerne vil ske på grundlag af frivillige aftaler med lodsejerne. Med de sidste 10-20 års erfaringer må dette anses for utilstrækkeligt. Kommunen har i henhold til både Natura 2000- og fredningsbestemmelserne både pligt og ret til at pleje arealerne for at opnå den bedst mulige naturtilstand med lysåbne arealer uden træopvækst og -bevoksninger.

Lodsejernes ønsker om at bevare træbevoksninger på de lysåbne arealer af hensyn til jagt eller andre interesser bør ikke imødekommes, da der på de fredede arealer i Rejkær og op til de fredede arealer i Store Sande er rigeligt med skovbevoksede arealer. Lodsejerne har i forbindelse med fredning af arealerne fået erstatning for at tåle rydninger af trævækst m.v. for at sikre fredningens formål med at bevare de lysåbne biotoper i heder, moser og indlandsklitter.

Der henvises i øvrigt til nedenstående høringssvar til Natura 2000-planen og til vedhæftede appendiks om besigtigelse af Rejkær Sande og Store Sande.

DNs tidligere høringssvar til Natura 2000-planer 2022-27:

Basisanalyse

Der bør fremlægges nærmere analyser af, hvad det betyder for habitater og arter, at tilstanden i bl.a. Rejkær Sande og de beskyttede heder og skovryddede arealer i Hoverdal Plantage er præget af omfattende selvsået opvækst af træer og buske, herunder af indførte træarter som glansbladet hæg, gyvel m.fl. og i flere tilfælde aldrende lyng som følge af manglende rydning og afbrænding. Ulovlig tilplantning o.lign. bør klarlægges nærmere.

Der bør fremlægges bedre analyser eksisterende og potentielle værdifulde habitater og arter i Ejstrup Bækdalen med henblik på at sikre lysåbne lavbundsarealer og undgå tilgroning af træer og buske. Der mangler redegørelser for ulvebestandens udvikling i området og dens udsathed for menneskelig efterstræbelse og forstyrrelse.

Natura 2000-Plan

Der bør angives mere konkrete målsætninger og retningslinjer for pleje i form af rydning af selvsået opvækst, afbrænding og evt. afgræsning specielt i Rejkær Sande, Øster Sande, Store Sande og Ejstrup Bækdalen.

Der bør angives nærmere målsætninger og retningslinjer for beskyttelsen af truede arter, herunder ulv.

Strategisk Miljøvurdering

Der bør foretages en nærmere vurdering af omfanget af trusler mod habitater og arter som følge af manglende pleje af lysåbne arealer, herunder manglende rydning af selvsået opvækst og spredning af ikke-hjemmehørende og invasive arter. Det bør bl.a. vurderes, hvordan retningslinjerne for "udvikling på egne præmisser" på lysåbne arealer i nationalparken vil være i strid med Natura 2000 Planen.

Der bør også foretages en vurdering af truede arters udvikling, herunder ulvebestandens udvikling i forhold til øget færdsel og friluftsliv og manglende opsyn.

3 Borris Hede

Se separat hørings svar fremsendt d. 28/2 2024 af Tage Madsen (tm@tbmail.dk).

4 Lønborg Hede

Se separat høringssvar fremsendt d. 28/2 2024 af Tage Madsen (tm@tbmail.dk).

5 Husby Klit (N74)

Handlingsplanen anfører ikke, at Ringkøbing-Skjern Kommune vil bekæmpe rynket rose på de 18 ha., hvor det vurderes, at der behov for bekæmpelse.

Det henstilles derfor, at det kommer til at fremgå af handleplanen,

- at bekæmpelse af rynket rose iværksættes snarest muligt i løbet af planperioden i lighed med bekæmpelsen i Holstebro Kommune.

-

Der henvises til nedenstående høringssvar til Natura 2000-planen.

DNs tidligere høringssvar til Natura 2000-planer 2022-27:

Basisanalyse

Natura 2000 Plan

Det bør være en målsætning og retningslinjer for, at hele området skal være friholdt for rynket rose og trævækst.

Det bør overvejes at inddrage Husby Klit mod syd til og med Sidselsbjerg og skabe sammenhæng med N66 Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord.

Strategisk Miljøvurdering

6 Husby Sø og Nørresø (N72)

Det er positivt, at kommunen i planperioden vil undersøge mulighederne for naturgenopretning af 100 ha lavbundsarealer (det er dog uklart, om disse ligger inden for eller uden for Natura 2000-området).

Vi foreslår at medtage pleje af arealer langs Nørresø med henblik på udbredelse af vandranke og udsætning af flydere der for sort terne, som der er gode muligheder for i Nørresø, i handleplanen. Vi foreslår, at kommunen gennemfører dette i løbet af planperioden.

Vi ønsker, at der i planperioden gennemføres en undersøgelse af forholdene for rørdrum og rørhøg, jfr. nedenstående høringssvar til Natura 2000-planen.

Der henvises til nedenstående høringssvar til Natura 2000-planen.

DNs tidligere høringssvar Natura 2000-planer 2022-27:

Basisanalyse

Det bør undersøges, om bestanden af rørdrum og rørhøg er truet prædation af ræv, mink og mårhund med henblik på om staten bør sætte stærkere ind med bekæmpelse af mink og mårhund.

Natura 2000-Plan

Strategisk Miljøvurdering

7 Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen

Se separat hørings svar fremsendt d. 28/2 2024 af Tage Madsen (tm@tbmail.dk).

8 Skjern Å

Se separat hørings svar fremsendt d. 28/2 2024 af Tage Madsen (tm@tbmail.dk).

9 Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord (N66)

Det er positivt, at der er gennemført omfattende græsning af store dele af engarealerne, og at der er givet tilsagn om fortsættelse af græsningen.

Det er positivt, at kommunen vil undersøge mulighederne for naturgenopretning af 120 ha lavbundsarealer, pleje 1-2 ha klithede og bekæmpelse af invasive arter på 1-2 ha.

Det er ønskeligt, at det fremgår af handleplanen,

- at kommunen tager initiativ til yderligere afgræsning, og i mangel af afgræsning en årlig slåning af engarealer af hensyn til fuglelivet og for at undgå tilgroning i rørskov og pil. Vi foreslår også mekanisk begrænsning af lysesiv af hensyn til fuglelivet;
- at kommunen sammen med Naturstyrelsen tager initiativer til at fremme bekæmpelse af mårhund og ræv af hensyn til sortterne. Det vil også gavne ynglende rørhøg, rørdrum, rørvagtel og andre jordrugende fugle. Det bør indføres i handleplanen;
- at kommunen vil gennemføre rydning af beplantning m.v. på Hindø i overensstemmelse med fredningsbestemmelserne;
- at kommunen sammen med Naturstyrelsen gennemfører en kortlægning af udbredelsen og tilstanden af naturtyper og truede arter i hele området i løbet af plejeperioden.

Der henvises til nedenstående høringssvar til Natura 2000-planen.

DNs tidligere høringssvar til Natura 2000 planer 2022-27:

Basisanalyse

Tilstanden på de statsejede arealer og privatejede arealer med driftsaftaler bør undersøges nærmere m.h.t. omfang og udvikling af habitatbiotoper og arter. Dette gælder bl.a. tilgroning af arealer med lysesiv og manglende rydning af tidligere bevoksninger på Hindø.

Der mangler en vurdering af rørdrum, rørhøg, plettet rørvagtel og sortternes udsathed for prædation af mårhund og andre rovdyr og hermed bestandenes gunstige udvikling.

Natura 2000-Plan

Der bør angives mere konkrete målsætninger og retningslinjer for pleje i form af slåning og græsning bl.a. Med henblik på bekæmpelse af lysesiv på værdifulde og potentielt værdifulde arealer og rydning af bevoksninger på Hindø.

Der bør angives retningslinjer for indsatser for at begrænse prædation af rørdrum, rørhøg, plettet rørvagtel og sortterne bl.a. Ved at begrænse mårhundebestanden. Jfr. Side 16-17 og 23.

Det angivne pkt. 8 side 23 er ikke relevant i denne plan.

Det bør overvejes, at inddrage Svingel Engsø nord for Stadil Fjord og skabe sammenhæng med N71 Kimmelkær Kanal.

Strategisk Miljøvurdering

Teksten side 8 om naturnationalparker er ikke relevant.

Der mangler vurderinger af prædationen af rørdrum, rørhøg, plettet rørvagtel og sortterne, jfr. Side 10, 14, 17 og ovenfor.

Der mangler vurdering af grågås som ynglefugl.

Der mangler vurdering af betydningen for rastende og ynglende fugle som følge af manglende rydning af tidligere bevoksning og opvækst af selvsået opvækst på de fredede arealer på Hindø, jfr. Side 14.

Appendiks 1

Besigtigelse af de fredede og Natura 2000-beskyttede områder Rejkær Sande og Store Sande

1 Rejkær Sande

Området er besigtiget den 6. februar 2024 i den sydøstlige og nordøstlige del.

Det af kommunen ryddede areal, angiveligt 29 ha, er ikke besigtiget.

De besigtigede arealer i den *sydlig* del af området, som i fredningskendelsen er angivet som nr. 3 med tæt tilgroede arealer, er fortsat tæt tilgroede, for ikke at sige meget tæt tilgroede, med nåletræer, især fyr. De store træer har antagelig en alder, som gør det sandsynligt, at der ikke er blevet ryddet på disse arealer, siden fredningen blev gennemført. Der sker stadig tilgroning med nye træer som følge af frøspredning.

De besigtigede arealer i den *østlige og nordlige* del af området, som i fredningskendelsen er angivet som nr. 2 med jævnt til tæt tilgroede arealer, er nu i væsentlig grad tæt tilgroede, især med fyr.

De besigtigede arealer i den *sydøstlige og nordøstlige* del af området, som i fredningskendelsen er angivet som nr. 1 med åbne arealer, er nok i væsentlig grad åbne, men i vidt omfang under tilgroning takket være frøspredning. Nogle steder findes tætte bevoksninger af især fyr, navnlig op til de eksisterende træbevoksninger i området.

Hertil kommer især imod *nord* opvækst af den invasive art glansbladet hæg. Planterne har vokset sig store, danner små krat og spreder sig fortsat ved frøspredning. Desuden er der nogle steder spredt gyvel af den importerede type, som ikke er naturligt hjemmehørende i Danmark.

Der bør stilles spørgsmål ved de i Natura 2000-planen angivne vurderinger af tilstanden på de beskyttede arealer, som indikerer, at der ikke er større behov for pleje med rydning af opvækst og foryngelse af lyng på arealerne. Dette er ikke korrekt. Tilstanden er dårlig i områder med tætte bevoksninger af nåletræer, som bortskygger hede-, klit- og moseplanter. Lyngen er i flere områder ved at aldres, og der er risiko for forringelser som følge af opvoksende træer.

Plejen af arealerne har været helt utilstrækkelig, og der er behov for omfattende rydning af opvoksende træer, og navnlig af alle frøbærende træer, for at undgå fortsat forringelse af de naturligt hjemmehørende plantesamfund. Der er også behov for afbrænding eller slåning af lyngarealer over en årrække. Desuden er det nødvendigt med en effektiv bekæmpelse af glansbladet hæg, så den ikke breder sig.

Fotos fra Rejkjær Sande

Billederne er taget den 17. februar 2024. Det er tydeligt, at heden mangler pleje i form af fjernelse af træer og foryngelse af lyngen.

1 Den nordøstlige del, blik mod sydvest

2 Den nordlige del, blik mod sydvest

3 Den nordlige del, blik mod sydvest

4 Det sydlige hjørne, blik mod nordvest

5 Den østlige del, klittop ved P-plads. Blik mod nordvest

2 Store Sande

Området er besigtiget den 6. februar 2024.

Store del af arealet er lysåbent med hede-, klit- og mindre mosearealer med enebær og spredt opvækst af nåletræer, fyr, gran og lærk.

Der er dog betydelige dele Natura 2000-området og de fredede arealer, som er præget af tæt tilgroede arealer med nåletræer, især fyr, men også gran og lærk og i de østlige dele eg op til plantagen. Dette gælder bl.a. større arealer omkring skellet mellem det fredede areal og arealerne vest herfor, på den østlige del af det fredede areal langs skellet til plantagen mod øst, og på arealerne syd for det fredede areal. Der er navnlig opvækst i grænseområder op til plantagerne. Der er en betydelig risiko for, at disse arealer vil ændres til træbevoksede arealer i stedet for lysåbne arealer med hede- og klitbevoksning.

Lyngen er i flere områder aldrende.

Plejen af arealerne har ikke været tilstrækkelig, hvilket har medført forringelser af arealernes naturverdier i forhold til intentionerne i Natura 2000-planerne og hensigten med fredningen, og der er behov for rydning af opvoksende træer, og navnlig af alle frøbærende træer, for at undgå fortsat forringelse af de naturligt hjemmehørende plantesamfund.

Høringsvar vedr. forslag til Natura 2000-skovhandleplaner 2022-2033, dog kun planperioden 2022-2027 for ikke fredskovpligtige arealer!

Høringsprocessen

Som overskriften antyder er det ikke en let tilgængelig proces, der her håndteres af Miljøstyrelsen og kommunerne i fællesskab.

De forslag til Natura 2000-handleplaner, der nu fremlægges til høring har ifølge høringsbrevene ikke mindre end tre forskellige myndighedslag involveret:

1. Miljøstyrelsen for de Natura 2000 områder, som omfatter skovbevoksede områder med fredskovpligt. Tidshorisont 2033.
2. Naturstyrelsen (og evt. andre offentlige lodsejere) kan vælge at gennemføre Natura 2000 planerne i egne forvaltningsplaner. Tidshorisont 2033 for fredskovpligtige arealer, 2027 for øvrige arealer.
3. Kommunerne for de resterende Natura 2000 arealer, private som offentlige (ekskl. 1 og 2). Tidshorisont 2027.

Hertil kommer at den praktiske gennemførelse af høringen gør det nærmest umuligt for interesserede at finde frem til hvornår et givet Natura 2000 område er miljøscreenet og hvilke handlingsplaner, der måtte være fremlagt.

Først og fremmest er det ikke betryggende, at alle planer ikke er klar samtidigt, så man må henvise til at regneark (en vejledende oversigt!) med løbende opdatering for at finde frem til hvilke planer, der er fremlagt for det enkelte område.

Dernæst er der ikke en enkel tilgang fra de kommunale handlingsplaner til statens planer for dele af de samme Natura 2000 områder.

Et eksempel:

Udkast til natura 2000-handleplan for Heder og klitter på Skovbjerg Bakkeø, Idom Å og Ormstrup Hede har et bilag 1 hvorfra hele teksten gengives:

”Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres planer for forvaltningsindsatser

Den offentlige lodsejer Natyrstyrelsen, har udarbejdet nedenstående resumé af plan for forvaltningsindsats for deres del af Natura 2000-området.

Det er muligt at finde den fulde plan for forvaltningsindsats på Natyrstyrelsens hjemmeside: indsæt aktørs hjemmeside. Det fulde navn på plan for forvaltningsindsatsen er: indsæt den fulde titel på drifts- og plejeplanen.”

Her findes altså intet resumé eller et link til Natyrstyrelsens hjemmeside, men en reminder til Herning kommune, der fremlægger udkastet til handleplan, om at indsætte hjemmeside og titel.

Ud over en række fejl i teksten og indholdsfortegnelsen er det karakteristisk, at det, der omtales som en handleplan, er særdeles ukonkret, hvilket naturligvis forhindrer at der kommer relevante reaktioner ind i høringsprocessen:

”Det overordnede mål for området er beskrevet i afsnit 3.1 i Natura 2000-planen og de konkrete mål i afsnit 3.2. Generelt gælder for dette område, at den samlede forekomst af naturtyper og arters levesteder i Natura 2000-området, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, hvis de naturgivne forhold giver mulighed for det. Dette Natura 2000-område er specielt udpeget for at beskytte de store arealer med indlandsklit, tør og våd hede samt enekrat.

Målsætningerne konkretiseres i Natura 2000-planens afsnit 4.1 og 4.2 i form af nogle generelle og områdespecifikke retningslinjer for indsatsprogrammet.

Hovedformålet med indsatserne i perioden 2022-27 er:

1. Fokus på mere naturlige processer og naturens robusthed
2. Sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder
3. Bekæmpe invasive arter

Indsatsen i denne planperiode er rettet imod at opretholde den gode naturtilstand i områdets naturtyper, samt øge naturtilstanden i de områder hvor tilstanden er moderat. Det er primært indsatser imod tilgroning med vedplanter og invasive arter der vil blive fokuseret på. Muligheden for at udtage lavbundsarealer af drift vil ligeledes blive undersøgt.”

Planernes indhold:

I den såkaldte handleplans afsnit 4: Behov for indsatser er der ikke noget der minder om en plan, men nærmest en ”ønskeliste” uden noget konkret om hvilke indsatser, der prioriteres til at fremme hvilke mål på de enkelte naturtyper og arealer.

Tabel 4: Behov for indsatser for naturtyperne*

Forventede indsatser		Skøn over behov:		
		Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Lysåbne naturtyper	Der gennemføres vedligeholdende pleje på hede		Op til 30 ha	Op til 30 ha
	Bekæmpelse af invasive arter med en dækning på over 10%	Ca. 29 ha (2023)	Op til 98 ha	Op til 127 ha
	Udtag af kulstofholdige lavbundsjord**		Op til 28 ha	Op til 28 ha
Skovnaturtyper uden fredskovspligt	Skovnaturtypebevarende drift og pleje		Op til 0 ha	Op til 0 ha
	Urørt skov		Op til 0 ha	Op til 0 ha
Skovnaturtyper med fredskovspligt***	Skovnaturtypebevarende drift og pleje			Op til 10 ha
	Urørt skov****	0 ha		Op til 10 ha
	Rydning af invasive arter			0 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

** Data er dannet som et overlap mellem Natura 2000-områderne og Tekstur2014 laget, fratrukket statens arealer

*** Indsatser planlagt for skovnaturtyper med fredskovspligt vises udelukkende som et samlet behov for indsatser med undtagelse af urørt skov, hvor igangværende indsatser også vises. Skovnaturtypebevarende drift og pleje dækker over flere indsatser. Da der kan være overlap mellem indsatstyper, og da der efter afslutning af én type indsats kan være behov for at gentage indsatstypen, er behovet for indsatser vurderet samlet.

**** Igangværende indsatser for urørt skov omfatter al tinglyst urørt skov til og med 2021. Tinglyst urørt skov anses i denne sammenhæng som en varig igangværende indsats.

Arealet for indsatsen udtag af kulstofholdige lavbundsjord angiver det samlede areal med lavbundsjord inden for Natura-2000 området. Det er således et teoretisk udtagningspotentiale, da en del af arealet kan være bebygget, stå under vand, være for fragmenteret eller for småt eller af andre årsager ikke kan udtages i en lavbundsordning.

Tabel 5: Behov for indsatser for arter udover indsatser for naturtyper på lysåbne naturtyper og skovnaturtyper uden fredskovspligt*

Forventede indsatser, skøn over behov	Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Restaurering af vandhuller		Ca. 5 stk	Ca. 5 stk
Ny gravning af vandhuller		Ca. 5 stk	Ca. 5 stk

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

Forvaltningsplaner for de arealer, hvor staten enten er handleplanmyndighed (Miljøstyrelsen) eller planlægningsmyndighed (Naturstyrelsen), skal altså findes i Naturstyrelsens særlige kortsystem (gis.nst.dk) eller i dette tilfælde nærmere i ”Projektbeskrivelse og overordnede retningslinjer for forvaltning af Naturnationalpark Stråsthø”. Sidstnævnte er den væsentligste kilde til at få et indblik i, hvordan staten

forestiller sig at forvalte de store dele af Natura 2000-område nr. 64, "Heder og klitter på Skovbjerg Bakkeø, Idom Å og Ormstrup Hede", idet mere end halvdelen af naturnationalparkens areal er udpeget som Natura 2000-område (der er kortlagt ca. 1.400 ha habitatnatur ifølge projektbeskrivelsen).

Udviklingsmålene for Stråsø-området giver dog langt fra noget klart svar på hvilken natur, der vil blive bevaret eller skabt:

"Naturnationalpark Stråsø har ikke et fast defineret udviklingsmål for naturens tilstand, da udviklingsmålet er, at naturen og de naturlige processer skal have friere udfoldelsesmuligheder og kunne udvikle sig mere dynamisk. Naturen vil dermed løbende ændre sig og blive mere varieret. Naturnationalpark Stråsø har forudsætning for en vildere og dynamisk natur, der kan bidrage til øget biodiversitet. Det er således et udviklingsmål, at området generelt vil udvikle sig til en varieret natur, hvor skarpe grænser mellem skov og lysåben natur udviskes. Desuden skal forvaltningen understøtte såvel målsætningerne i de gældende Natura 2000-planer som fokusområderne i de udkast til planer, som p.t. er i høring. Der vil være et naturligt græsningstryk – af både "browsere" og "græssere". Græsningen baseres på bestanden af vilde krondyr og dådyr og suppleres med andre store planteædere, der kan hegne inde bag almindeligt lavt landbrugshegn. Græsningen vil ske som helårsgræsning som udgangspunkt uden tilskuds fodring, men vil variere i intensitet både geografisk og tidsmæssigt. Denne græsning vil være medvirkende til opbygning af en varieret struktur samt skabe varierede overgangszoner mellem lysåben og mere skygget natur."

Der er altså en klar tilslutning til rewildingprincippet om at lade resultatet af eksperimentelle plejeforsøg være open ended. Det gælder både den såkaldte naturgenopretning, der iværksættes før plejetiltagene, i form af massiv hugst i en række nåletræarter, oprettelse af "naturlig" hydrologi (forsumpning og oversvømmelse af lavtliggende arealer og ikke mindst den afgræsning af stort set alle naturtyper, man forsøger med tamdyr. Effekten af disse uafprøvede forvaltningsmetoder burde give anledning til alvorlige overvejelser, når det involverer naturtyper og arter, der er udpeget under Natura 2000.

Ingen er i tvivl om at metoderne med frisætning af "naturlige" processer i en "dynamisk" udviklingsproces vil betyde grundlæggende ændringer i den natur, som man er forpligtet til at bevare. Det viser dette citat fra projektbeskrivelsen, side 78:

"Det forventes at nogle af området's heder vil skifte karakter. Gennem en årrække er mange af hederne blevet forvaltet med en praksis inspireret af hedebondens dyrkning med lynghøstning, fældning af opvækst, afbrænding og stedsvis fåregræsning, og hvor målet især har været at opnå/bevare lyngdækkede heder. En forvaltning som tager udgangspunkt i store planteædere forventes at skabe nogle mere varierede og dynamiske heder til gavn for biodiversiteten. Eksempelvis vil områder som græsses særligt meget måske udvikle sig til overdrev, mens holme af træer vil opstå hvor græsningstrykket er lavt. Dyrene vil skabe områder med bart sand til stor gavn for insektlivet og som kan blive koloniseret af arter af lav, hedemelbærris, sandskæg mfl. Græsningen vil også bidrage til at vedligeholde dværgbuskesamfundet, som fortsat forventes at have en stor udbredelse i området."

Gennemførelse uden konsekvensvurdering:

På trods af denne viden om grundlæggende ændringer i områdernes naturtilstand, har kommuner, Naturstyrelse og Miljøstyrelse i miljøscreeninger, strategiske miljøvurderinger og afgørelser om miljøvurderinger konkluderet, af tiltagene ikke medfører en væsentlig påvirkning af udpegningsgrundlaget for Natura 2000 områderne. Her synes altså ikke at være tale om skønsmæssige vurderinger ud fra objektive data, men vurderinger imod bedrevidende.

Citat fra U.2019B.139 EU-ret - Status over EU-Domstolens fortolkning af EU's regler om udpegning og beskyttelse af Natura 2000-områder - med omtale af nye EU-domme, der kan kræve ændring af dansk praksis og lovgivning. Artikel af professor, dr.jur. Peter Pagh:

I C-127/02 om muslingefiskeri i et fuglebeskyttelsesområde fastslog EU-Domstolen med henvisning til forsigtighedsprincippet, at konsekvensvurdering af projekter og planer kun kan undlades, »... såfremt det på baggrund af objektive kriterier [...] kan udelukkes, at planen eller projektet i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke den pågældende lokalitet væsentligt«, hvor væsentligheden af virkningerne [...] »bl.a. fastlægges i lyset af den [...] omhandlede lokalitets særlige kendetegn og miljømæssige vilkår«.

Dommen betyder, at konsekvensvurdering af projekter og planer ikke er begrænset til tilfælde, hvor myndighederne har oplysninger om en skadelig virkning fra en ansøgt aktivitet. I stedet gælder den omvendte formodning, hvorefter myndighederne skal gennemføre en konsekvensvurdering, medmindre myndighederne på forhånd ud fra objektive kriterier kan udelukke, at det ansøgte vil påvirke Natura 2000-området væsentligt. Dette betyder, at myndigheden ved en screening skal identificere et ansøgt projekts forskellige påvirkninger (støj, forstyrrelse, fysiske ændringer) samt påvirkningernes geografiske udstrækning og relevans i forhold til de arter og naturtyper, som er udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Kan det udelukkes, at projektets påvirkninger indvirker på Natura 2000-området, eller at påvirkningerne er relevante eller går ud over usikkerhed i måling og naturlige udsving, er påvirkningen næppe så væsentlig, at tilladelse kræver konsekvensvurdering.

Konsekvenser for dansk natur, klima og skovbrug

Forsøget på at svække den konkrete beskyttelse af naturtyper og arter i først Natura 2000 planerne for 2022-2027, de nu fremlagte handleplaner og ikke mindst, i nationalparker og urørte skove, kan desværre lykkes medmindre regeringen vælger en time out.

Som vi ser situationen nu, risikerer vi at miste størstedelen af den meste værdifulde natur i første omgang i statskovene, men også i vid omfang i private skove, fordi man vælger at fremstille designet "vild" og lysåben natur, som kompensation for de lysåbne kulturskabte naturtyper, der er truet i det åbne land.

Det nye natursyn er udtryk for en iøjnefaldende mangel på ressourcebevidsthed og respekt for de naturtyper, der er et produkt af landets naturgivne forhold og menneskets aktivitet gennem århundreder. I stedet for at genetablere driften på tidligere enge og overdrev, kasseres nu en værdifuld træressource, der både er nødvendig i den grønne omstilling som substitutionsmateriale og i særdeleshed afgørende for reduktion af klimabelastningen.

Foreningen *Bevar de danske Skove*

FB: [Bevar de Danske Skove](#)

www.bevardedanskeskove.dk

kontakt: Ove Knudsen, Brokhusvej 17, 8620 Kjellerup
mail: ovehknudsen@outlook.dk - tel: 20 30 11 11

Ringkøbing-Skjern Kommune
Land, By og Kultur
Smed Sørensens Vej 1
6950 Ringkøbing
land.by.kultur@rksk.dk

Dato: 28. februar 2024

Vedr.: Høringsvar til høring af Natura 2000-handleplaner 2022-2027 fra vestjysk

Vestjysk har valgt at indgive et samlet høringssvar til de 9 forslag til Natura2000 handleplaner 2022-2027 der helt eller delvis er beliggende i Ringkøbing-Skjern Kommune.

Det drejer sig om:

Natura 2000 område nr.	Navn
64	Heder og klitter på Skovbjerg Bakke, Idom Å og Ormstrup Hede
66	Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord
67	Borris Hede
68	Skjern Å
69	Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen
71	Kimmelkær Landkanal
72	Husby Sø og Nørresø
73	Lønborg Hede
74	Husby Klit

Det er valgt ikke at kommentere på den enkelte plan, men komme med nogle overordnede kommentarer til planerne.

Lodsejerinddragelse

Fra landbrugets side mener vi, at der generelt stadig mangler lodsejerinddragelse i denne proces. Vi mener, man kan opnå langt større implementering af plejetiltag, hvis der tidlig i processen er en dialog med de berørte lodsejere. Mange af de beskrevne tiltag skal ske på specifikke områder. Det er vigtigt, at lodsejerne informeres om dette. Mange af de private lodsejere er ikke vidende om, at der er plejebenhov på deres matrikler. Som det ses i de fleste handleplaner leverer landbruget stort på naturplejen. F.eks. i Natura2000 området Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen er der lavet slæt- og afgræsningsaftaler på godt 1.200 ha og i Natura2000 området Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord er der indgået slæt- og afgræsningsaftaler på godt 800 ha. Det beviser, at der velvillighed hos lodsejerne.

Vi kunne ønske, at kommunerne var mere opsøgende så indsætserne ikke kun gennemføres af lodsejerne.

Udtagning af kulstofholdige lavbundslande

I hovedparten af handleplanerne er der kommet en ny indsats: Udtagning af kulstofholdige lavbundslande, hvis formål er sammenbinding af naturtyper, øget robusthed og mere naturlig dynamik.

Der er angivet rigtig mange ha til denne indsats i de enkelte planer. I skriver selv, at det er et teoretisk udtagningspotentiale af områder, der ligger i eller i tilknytning til Natura2000 områderne, og som vurderes at have en positiv indvirkning på Natura2000 området.

Vi mener, at antallet af ha er misvisende, fordi:

- Antallet af ha er ikke rensset for udpegninger, hvor udtagning ikke kan lade sig gøre pga. bebyggelse, står under vand, er for små til udtagning eller at der af andre årsager ikke kan udtages via udtagningsordningen.
- At der er medtaget kulstofholdige lavbundslande i tilknytning til Natura2000 områderne. Vi mener det er problematisk, hvis man på den måde inddrager arealer der ligger udenfor Natura2000 udpegningen, for at knytte habitatnaturområder sammen. Det skal sikres, at der ikke etableres ny natur, hvor der findes et husdyrhold som kan blive negativ påvirket af ny natur. Det er derfor nødvendigt, at der ved en evt. udtagning sikres via konsekvensberegninger, at husdyrbrug ikke påvirkes af en ny habitatnatur.
- Antallet af ha er angivet efter teksturkortene fra 2014. Vi ved, at AU har udgivet nye teksturkort, der viser helt andre tal for de kulstofholdige lavbundsarealer. Derved kan tallene i sig selv være forældet om kort tid.
- Der er ikke nævnt i handleplanerne hvilken effekt udtagning af de kulstofholdige lande vil have ud over at det er en positiv virkning på Natura2000 området. Der mangler en præcisering af den positive virkning. Beskyttelsen er jo hængt op på habitatnatur og -arter.

Vi mener, at opgørelsen af ha bør gennemgås endnu engang, og rettes til, så der således kun angives areal for kulstofholdige lavbundsarealer beliggende i Natura2000 området, og som er rensset for udpegninger, hvor det ikke kan lade sig gøre at udtage arealerne via udtagningsordningen. Samt tage forbehold for en kommende ændring i udpegningen.

Kortbilag

Der mangler generelt oversigtskort over, hvor der ønskes en indsats. Spil nu med åbne kort over for de berørte lodsejere. Hvis landbruget skal være med til at levere, bør lodsejerne vide, at der er et indsatsbehov på deres lande.

Vi lægger stor vægt på at plejen også fremadrettet er baseret på frivillige aftaler. Vi ønsker, at vi i fællesskab med kommunerne kan komme frem til nogle gode aftaler, som også vil være attraktive for lodsejere at gå med i. Dette er alfa og omega i

forhold til succes. Vi ser frem til samarbejdet i fremtiden - også i Natura2000 områderne.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Rikke Ilsøe Mogensen', written in a cursive style.

Med venlig hilsen
vestjysk

Rikke Ilsøe Mogensen
Natur- og Miljørådgiver

Ringkøbing-Skjern,
den 07.03.2024

Til Naturstyrelsen

Høringssvar vedr. Natura 2000-handleplaner 2022-2027 (sagsnr. 23-017683)

Formand, DN Ringkøbing-Skjern

Hermed fremsendes høringssvar vedr. Natura 2000-handleplaner for 2022-2027.
DN Ringkøbing-Skjern bidrager gerne med yderligere, detaljerede forslag og ønsker til det praktiske arbejde.

Med venlig hilsen

Morten Lund Hansen

Heder og klitter på Skovbjerg Bakkeø, Idom Å og Ormstrup Hede (N64)

Det er positivt, at store dele af de lysåbne heder og indlandsklitter beliggende i Hoverdal Plantage og Øster Sande er velplejede og ryddet for opvækst af træer og buske.

Det er positivt, at arealer nord for heden øst for Sørup Sø, at arealer syd for heder og indsander i Sørup Sande, og at arealer mellem hederne nord for St. Hoverdal er ryddet for skovbevoksninger og dannelse af nye lysåbne arealer.

Det er positivt, at handleplanen angiver nye indsatser til pleje, men det fremgår imidlertid ikke, om indsatserne vedrører Natura 2000 områder i Hoverdal, Øster Sande og Rejkær Sande og gør det derfor ikke muligt at vurdere, om de planlagte nye indsatser vil ske i disse områder.

Det er ønskeligt, at det fremgår af handleplanen

- At de i Miljøgis angivne arealer, som er i moderat og ringe tilstand (2019), vil blive plejet, herunder med rydning af opvækst og bevoksninger.
- At de lysåbne arealer øst for Sørup Sø plejes med rydning af alle frøbærende træer og buske (for at undgå frøspredning), fjernelse af fremvoksende birk fra stød og selvsåning (for at undgå omdannelse til birkeskov, bortset fra meget sumpede arealer), fjernelse af selvsåede nåletræer (bortset fra enebær) og med fjernelse af invasive arter som glansbladet hæg (også langs kommunevejen) og højt voksende gyvel (også på det tidligere brandbælte).
- At de sidste §3 beskyttede heder og indsander, herunder Rejkær Sande, ryddes for opvækst af træer og buske, herunder invasive arter og undtaget enebær.
- At der iværksættes afbrænding eller slåning af arealer med aldrende lyng tidsforskudt, så dele af et sammenhængende areal afbrændes ad gangen af hensyn til dyrelivet og spredning af plantearter.
- At bevoksningen syd for Sørup Sande og kommunevejen og øst for den lille bæk og opstemmede sø ryddes for træer.
- At udvalgte arealer af de §3 beskyttede moser (f.eks. 5 ha. fordelt langs bækken) ryddes for opvækst af birk, pil og andre træer og buske og plejes som enge, som de tidligere er blevet (jfr. bl.a. luftfoto fra 1995), for at sikre og forbedre biodiversiteten langs bækken
- At bevoksningen omkring Sørup Sø ryddes for ikke-hjemmehørende træer og buske, herunder invasive arter, bl.a. for at beskytte heder og indsander mod frøspredning.
- At de udpegede værdifulde §25 skovarealer og bevoksninger i tilknytning hertil ved kilderne til Ejstrup Bæk ryddes for ikke-hjemmehørende træarter og buske, herunder invasive arter.
- At egebevoksninger ryddes for ikke-hjemmehørende træarter og buske, herunder invasive arter.

Heder og klitter på Skovbjerg Bakkeø, Idom Å og Ormstrup Hede (N64)

Det anbefales, at det fremgår af handlingsplanen

- At alle §3 beskyttede arealer ryddes for ny opvækst af træer og buske, herunder invasive arter, i god tid inden de begynder af bære frø (jo tidligere jo bedre og lettere), i stedet for den angivne retningslinje om først at iværksætte "en bekæmpelse af invasive arter med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10% dækning".
- At arealerne der er ryddet for træer øst for Sørup Sø på den nordlige del og syd for Sørup Sande ryddes for opvoksende nåletræer og invasive arter og på de tørre dele af arealerne også for birk og andre løvtræer for at undgå ny skovdannelse og frøbærende træer.
- At rydning af bevoksninger påbegyndes nord for Sørup Sø og mellem Sørup Sø og Sørup Sande med henblik på at forbinde de §3 beskyttede heder og indsander med prioritering af vandlidende arealer og bevoksninger, som er hugstmodne til gavntræ.
- At der vil ske en kortlægning og monitorering af de forskellige naturtyper, beskyttede biotoper og truede arter, så det bliver tydeligt og målbart, hvad plejeindsatsen betyder for naturen i området, og specifikt for udpegningsgrundlaget.

Det henstilles,

- at de etablerede bålpladser og shelterplads og de afmærkede stier igennem områderne med beskyttede heder, indsander og moser og langs Ejstrup Bæk fortsat vedligeholdes og forbeholdes for gående færdsel,
- at der afmærkes særskilte stier for ridende (for at undgå ødelæggelse af stierne for gående)
- At der bør udarbejdes plejeplaner for hver enkelt af de fredede, §3 beskyttede og øvrige arealer, herunder faciliteter for friluftsliv og informationer bl.a. med henblik på samarbejde med ngo'er og lokale foreninger.

Der henvises i øvrigt til nedenstående høringssvar til Natura 2000 planen.

DN tidligere høringssvar til Natura 2000 planer 2022-27

Basisanalyse

Der bør fremlægges nærmere analyser af, hvad det betyder for habitater og arter, at tilstanden i bl.a. Rejkær Sande og de beskyttede heder og skovryddede arealer i Hoverdal Plantage er præget af omfattende selvsået opvækst af træer og buske, herunder af indførte træarter som glansbladet hæg, gyvel m.fl. og i flere tilfælde aldrende lyng som følge af manglende rydning og afbrænding. Ulovlig tilplantning o.lign. bør klarlægges nærmere.

Der bør fremlægges bedre analyser eksisterende og potentielle værdifulde habitater og arter i Ejstrup Bækdalen med henblik på at sikre lysåbne lavbundsarealer og undgå tilgroning af træer og buske.

Der mangler redegørelser for ulvebestandens udvikling i området og dens udsathed for menneskelig efterstræbelse og forstyrrelse.

Natura 2000 Plan

Der bør angives mere konkrete målsætninger og retningslinjer for pleje i form af rydning af selvsået opvækst, afbrænding og evt. afgræsning specielt i Rejkær Sande, Øster Sande, Store Sande og Ejstrup Bækdalen.

Der bør angives nærmere målsætninger og retningslinjer for beskyttelsen af truede arter, herunder ulv.

Strategisk Miljøvurdering

Der bør foretages en nærmere vurdering af omfanget af trusler mod habitater og arter som følge af manglende pleje af lysåbne arealer, herunder manglende rydning af selvsået opvækst og spredning af ikke-hjemmehørende og invasive arter. Det bør bl.a. vurderes, hvordan retningslinjerne for "udvikling på egne præmisser" på lysåbne arealer naturnationalparken vil være i strid med Natura 2000 Planen.

Der bør også foretages en vurdering af truede arters udvikling, herunder ulvebestandens udvikling i forhold til øget færdsel og friluftsliv og manglende opsyn.

1 Borris Hede

3.1 Generelle bemærkninger

3.2 Basisanalyse

3.3 Natura 2000-plan

3.3 Strategisk miljøvurdering

2 Lønborg Hede

4.1 Generelle bemærkninger

4.2 Basisanalyse

4.3 Natura 2000-plan

4.4 Strategisk miljøvurdering

3 Husby Klit

Det er positivt, at handleplanen angiver nye indsatser til pleje, men det fremgår imidlertid ikke, om indsatserne vedrører Natura 2000 områder i Ringkøbing-Skjern Kommune og gør det derfor ikke muligt at vurdere, om de planlagte nye indsatser vil ske her.

Det er ønskeligt, at det af handlingsplanen fremgår,

- At der sker bekæmpelse af rynket rose på alle arealer, hvor disse findes og breder sig.

Der henvises til nedenstående høringssvar til Natura 2000 planen

DNs tidligere høringssvar til Natura 2000 planer 2022-27

Basisanalyse

Natura 2000 Plan

Det bør være en målsætning og retningslinjer for, at hele området skal være friholdt for rynket rose og trævækst.

Det bør overvejes at inddrage Husby Klit mod syd til og med Sidselsbjerg og skabe sammenhæng med N66 Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord.

Strategisk Miljøvurdering

4 Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen

7.1 Generelle bemærkninger

7.2 Basisanalyse

7.3 Natura 2000-plan

7.4 Strategisk miljøvurdering

5 Skjern Å

8.1 Generelle bemærkninger

8.2 Basisanalyse

8.3 Natura 2000-plan

8.4 Strategisk miljøvurdering

6 Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord (N66)

Det er positivt, at handleplanen angiver fortsat indsats for bevarelse af ynglende sortterne i området.

Det er positivt, at handleplanen beskriver indsatser til pleje, men det fremgår ikke hvilke indsatser og arealer det drejer sig (der er ikke angivet en tabel B, som der henvises til) og det er derfor ikke muligt at vurdere de planlagte indsatser.

Det er ønskeligt, at det fremgår af handleplanen,

- At §3 beskyttede enge og tidligere dyrkede arealer afgræsses eller slås maskinelt og friholdes for opvækst af træer og buske af hensyn til fuglelivet og for at undgå tilgroning i rørskov, lysesiv og pil.
- At §3 beskyttede moser, sumpe og rørskove i tilknytning søerne friholdes for opvækst af træer og buske om muligt i forbindelse høstning af rør.
- At rørhøstning sker under hensyntagen til ynglende fugle som rørhøg og rørdrum.
- At Naturstyrelsen sammen med kommunen tager initiativer til at fremme bekæmpelse af mårhund og ræv af hensyn til sortterne, rørhøg, rørdrum, rørvagtel og andre jordrugende fugle.

Det anbefales, at det indgår i handleplanen

- At der vil ske en kortlægning og monitorering af de forskellige naturtyper, beskyttede biotoper (herunder de §3 beskyttede enge) og truede arter, så det bliver tydeligt og målbart, hvad plejeindsatsen betyder for naturen i området, og specifikt for udpegningsgrundlaget.
- At der gennemføres en nærmere analyse af, hvorfor der som angivet ikke længere yngler grågås i området, da der tidligere har været en god ynglende bestand.

Der henvises til nedenstående høringssvar til Natura 2000 planen.

DNs tidligere høringssvar til Natura 2000 planer 2022-27

Basisanalyse

Tilstanden på de statsejede arealer og privatejede arealer med driftsaftaler bør undersøges nærmere m.h.t. Omfang og udvikling af habitatbiotoper og arter. Dette gælder bl.a. Tilgroning af tilgroning af arealer med lysesiv og manglende rydning af tidligere bevoksninger på Hindø.

Der mangler en vurdering af rørdrum, rørhøg, plettet rørvagtel og sortternes udsathed for prædation af mårhund og andre rovdyr og hermed bestandenes gunstige udvikling.

Natura 2000 Plan

Der bør angives mere konkrete målsætninger og retningslinjer for pleje i form af slåning og græsning bl.a. Med henblik på bekæmpelse af lysesiv på værdifulde og potentielt værdifulde arealer og rydning af bevoksninger på Hindø.

Der bør angives retningslinjer for indsatser for at begrænse prædation af rørdrum, rørhøg, plettet rørvagtel og sortterne bl.a. Ved at begrænse mårhundebestanden. Jfr. Side 16-17 og 23.

Det angivne pkt. 8 side 23 er ikke relevant i denne plan.

Det bør overvejes, at inddrage Svingel Engsø nord for Stadil Fjord og skabe sammenhæng med N71 Kimmelkær Kanal.

Strategisk Miljøvurdering

Teksten side 8 om naturnationalparker er ikke relevant.

Der mangler vurderinger af prædationen af rørdrum, rørhøg, plettet rørvagtel og sortterne, jfr. Side 10, 14, 17 og ovenfor.

Der mangler vurdering af grågås som ynglefugl.

Der mangler vurdering af betydningen for rastende og ynglende fugle som følge af manglende rydning af tidligere bevoksning og opvækst af selvsået opvækst på de fredede arealer på Hindø, jfr. Side 14.